

КАФЕДРА ТЕОРІЇ МУЗИКИ
КАФЕДРА СТРУННО-СМИЧКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

ІСТОРІЯ ВИКОНАВСТВА НА СПЕЦІАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Освітній ступінь	бакалавр
Спеціальність	культура і мистецтво
Освітньо-професійна програма	музичне мистецтво
Спеціалізація	«Оркестрові струнні інструменти», «Арфа», «Контрабас»
Статус	обов'язкова
Семестровий контроль	залік

Курс	1
Семестр	1, 2

ECTS	4,5
Годин	135
Лекції	34
Семінари	34
Самостійна робота	67

Інформація про викладача

ПІБ	Сумарокова Віра Григорівна професор, кандидат мистецтвознавства
Профіль викладача	Google https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=kYaDEo0AAAAJ&view_op=list_works&sortby=title Scholar: https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=ebouoQEAAAAJ
e-mail	sumarokova_vera@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Курс «Історія виконавства на спеціальних інструментах» є одним з найважливіших в циклі професійно-орієнтованих дисциплін виконавських факультетів вищих навчальних музичних закладів. Всебічне вивчення історії і теорії смичкового мистецтва формує художній кругозір студентів, розвиває їх професійну культуру, виховує здатність орієнтуватися в різноманітних стилях і напрямках виконавства, композиторської творчості і педагогіки.

Мета курсу – надати знання, засвоєння яких допоможе повноцінному і багатогранному формуванню молодих музикантів – виконавців і педагогів, які глибоко розуміють суспільне значення і важливу просвітницьку роль музичного мистецтва, високопрофесійного виконавства, еталонні зразки якого вивчаються в контексті історичного процесу формування виконавських шкіл.

Основними завданнями курсу є:

– ознайомлення студентів з загальноприйнятою періодизацією історії струнно-смичкового та арфового виконавства;

- розкриття історичної обумовленості та закономірності розвитку струнно-смичкового та арфового виконавства;
- його зв'язку з загальним розвитком музичної культури, смичкової та арфової культури в цілому, а також особливостей, які витікають із специфіки цього мистецтва;
- розглянути основні етапи розвитку музичної літератури;
- розглянути найважливіші стилістичні напрями та жанри на прикладі кращих творів класичного і сучасного репертуару, а також життя і діяльність найвидатніших його представників.

Структура. Навчальна дисципліна складається з двох модулів (1. «Історія розвитку арфи, альту, віолончелі та контрабасу від стародавніх культур, появи й еволюції академічного виконавства до початку XIX ст.», 2. «Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XIX – XX ст.: стильові напрями виконавства та особливості національних шкіл» та п'яти змістових модулів (1. «Історія виникнення та розвитку арфових та смичкових інструментів», 2. «Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XVI-початку XIX ст.», 3. «Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XIX ст.», 4. «Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XX – початку XXI століть», 5. Українські школи арфи, альту, віолончелі та контрабаса. Динаміка становлення професійних шкіл в різних регіонах України»).

Курс включає як лекційні, так і семінарські заняття. На лекціях викладаються основні теоретичні положення та алгоритм виконавського аналізу творів й їх інтерпретацій провідними виконавцями світу. Семінарські заняття проводяться за певними темами курсу, вони також включають аналітичну роботу з музичними творами. Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

Перелік тем

Тема 1. Стародавня арфа. Народне походження інструментів скрипкової родини.

Семінар. Народні джерела смичкової культури в стародавній Русі та розвиток народного інструментарію в Україні. Західна традиція.

Тема 2. Арфове, віолончельне та контрабасове мистецтво Італії XVII-XVIII ст.

Семінар. Л. Боккеріні..

Тема 3. Віолончельне та контрабасове мистецтво Франції XVIII ст. Французька школа гри на арфі.

Семінар. Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво Німеччини XVIII ст.

Тема 4. Віолончельне, альтове та контрабасове мистецтво Відня XVIII ст. Арфа в музиці віденських класиків.

Семінар. Музика Й. С. Баха та Г. Генделя.. Редакції та інтерпретації 6 віолончельних солосюїт. Перекладення для арфи творів Г. Генделя.

Тема 5. Чеська арфова класика. Віолончельне й контрабасове виконавство Чехії та Польщі XVIII ст.

Семінар. Л. Бетховен: розвиток провідних жанрів віолончельної музики (Потрійний концерт, 5 сонат для віолончелі та фортепіано, квартети). Контрабас в творчості Л. Бетховена.

Тема 6. Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво Австрії та Німеччини. Видатні виконавці, редактори та педагоги романтичної епохи.

Семінар.. Віолончельне та контрабасове виконавське мистецтво Італії XIX ст. Віртуоз-композитор, контрабасист Д. Боттезіні.

Тема 7. Французька й бельгійська віолончельні (контрабасові) школи XIX ст. Провідні шляхи розвитку арфового мистецтва: Р. Бокса.

Семінар. Віолончельне, альтове та контрабасове мистецтво Східної Європи. Школа К. Давидова. Російська арфова школа.

Тема 8. Зарубіжна арфова, альтова, віолончельна та контрабасова література XIX – початку XX ст.

Семінар. Жанр концерту: еволюція, віртуозний та симфонізований типи. Проблеми інтерпретації.

Тема 9. Арфове, альтове, віолончельне та контрабасове виконавство західних країн XX ст. М.

Гранжані, П. Казальс, Г. Карр

Семінар. Розвиток провідних жанрів арфової, альтової, віолончельної та контрабасової музики в країнах Західної Європи та Америки.

Тема 10. Смичкове мистецтво в країнах Східної Європи.

Семінар. Соната для віолончелі соло З. Кодая, Концерт для віолончелі з оркестром

В. Лютославського як новаторські твори у розвитку провідних жанрів струнно-смичкової музики.

Тема 11. Віолончельні, альтові та контрабасові класи Московської, Петербурзької

(Ленінградської) консерваторій. Школи гри на арфі.

Семинар. Арфова, альтова, віолончельна та контрабасова література XX – початку XXI ст.
Симфонізація жанру концерта.
Тема 12. Історія класів арфи, альту, віолончелі і контрабаса Київської консерваторії.
Семинар. Особливості виконавського стилю та педагогічної роботи В. С. Червова.
Тема 13. Авторська школа Ю. О. Полянського в контексті “випереджаючого навчання”.
Семинар. Б. В. Сойка – фундатор контрабасової школи України.
Тема 14. Історія класів арфи, альту, віолончелі й контрабасу Львівської, Одеської консерваторій та Харківського інституту мистецтв.
Семинар 15. Музика українських композиторів для віолончелі.
Тема 16. Музика українських композиторів для альту.
Семинар. Музика українських композиторів для контрабаса.
Тема 17. Музика українських композиторів для арфи.
Семинар. Загальні тенденції розвитку українських арфової та струнно-смичкових шкіл сьогодення.
Діалог з композиторською школою.

Література до курсу

1. Академія музичної еліти України: Історія та сучасність: До 90-річчя Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського/ Авт.-упоряд.: А.П. Лашенко та ін. К.: Муз. Україна, 2004.
2. Блок В. Концерты для виолончели с оркестром С. Прокофьева. М., 1959.
3. Блок В. Виолончельное творчество Прокофьева. М., 1973.
4. Борисьяк А. Очерки школы Пабло Казальса. М., 1929.
5. Быков А. Виолончельные пьесы Глазунова. М., 1962.
6. Витачек Е. Очерки по истории изготовления смычковых инструментов. 2-е изд. / Под ред. Б. В. Доброхотова. М., 1964.
7. Гайдамович Т. Виолончельные пьесы П. И. Чайковского. Виолончельный концерт Глиэра. М., 1963.
8. Гайдамович Т. Виолончельные сонаты Бетховена. М., 1981.
9. Гайдамович Т. Мстислав Ростропович. М.: Сов. композитор, 1969.
10. Гайдамович Т. Святослав Кнушевицкий. М., 1985.
11. Гинзбург Л. Гануш Виган и чешский квартет. М., 1955.
12. Гинзбург Л. Исследования, статьи, очерки. М., 1971.
13. Гинзбург Л. История виолончельного искусства. В 4-х кн.: Кн. 1 – Виолончельная классика. М.-Л. 1950; Кн. 2 Русское виолончельное искусство до 60-х годов XIX века. М., 1957; Кн. 3 Русская классическая виолончельная школа (1860). М., 1965; Кн. 4 Зарубежное виолончельное искусство XIX – XX вв. М., 1978.
14. Гинзбург Л. К. Ю. Давыдов. Л., 1936.
15. Гинзбург Л. Луиджи Боккерини. М., 1938.

16. Гинзбург Л. Морис Марешаль. М., 1972.
17. Гинзбург Л. Мстислав Ростропович – исполнитель современной музыки. // Вопросы музыкально-исполнительского искусства. Вып. 5. М., 1969. С. 165 – 192.
18. Гинзбург Л. Пабло Казальс. 2-е изд. М., 1966.
19. Григорьева Г. Стилевые проблемы русской советской музыки второй половины XX века. М.: Сов. композитор, 1989.
20. Гутор В. К. Ю. Давыдов как основатель школы / Предисл., редак. и примеч. Л. С. Гинзбурга. М.-Л., 1950.
21. Давидян Р. Квартетное искусство. М., 1984.
22. Даниил Шафран: Виолончель соло. М.: ООО «Издательство АСТ», 2001.
23. Зав'ялова О. Віолончельні сонати Л. Ван Бетховена. Жанр, стиль, ансамблевий тип мислення: Дослідження. К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1999.
24. Ивашкин А. Святослав Кнушевицкий. М., 1977.
25. История смычкового исполнительского искусства. / Программа-конспект для музыкальных вузов по специальности № 2202 «Оркестровые инструменты» (для виолончелистов). Сост. – доктор искусствоведения, профессор Л. С. Гинзбург. М., 1980.
26. История исполнительского искусства на виолончели. / Программа для оркестровых факультетов музыкальных вузов. Сост. – доктор искусствоведения, профессор Л. С. Гинзбург. Программа пересмотрена и дополнена профессором Т. А. Гайдамович. М., 1988.
27. Кванц И. Опыт наставления по игре на поперечной флейте. // Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика. / Ред.-сост. Л. Гинзбург. М.: Музыка, 1975.
28. Козолупова Г. С. М. Козолупов. Жизнь и творчество. М., 1986.
29. Контрабас. История и методика. Редактор-составитель Б.В. Доброхотов. М., 1974.
30. Корредор Х. Беседы с Пабло Казальсом. Вступ. ст. и коммент. Л. С. Гинзбурга. Л., 1960.
31. Лазько А. Виолончель. М., 1965.
32. Лазько А. Виолончельный концерт А. Дворжака. М., 1959.
33. Мадорский С. Виолончельное творчество Р. Шумана. Минск, 1976.
34. Минкин Ю. Виолончельные концерты советских композиторов. Метод. разработка для студентов музыкальных вузов. Новосибирск, 1983.
35. Одеській державній музичній академії імені А.В. Нежданової – 90. / Упор. Сокол О.В., Розенберг Р.М., Самойленко О.І. та ін. Одеса: Друк, 2003.
36. Раабен Л. Жизнь замечательных скрипачей и виолончелистов. Л., 1969.

1. Раабен Л. Скрипичное и виолончельное творчество П. И. Чайковского. М., 1958.
2. Раабен Л. Советский инструментальный концерт. М., 1967.
3. Раабен Л. Советский инструментальный концерт /1968 – 1975/. Л.: Музыка, 1976.
4. Раабен Л. Советская камерно-инструментальная музыка. Л., 1963.
5. Раков Л. Отечественное контрабасовое искусство XX века. М.: НТЦ «Консерватория», 1993.
6. Сторінки історії Львівської державної музичної академії ім. М.В. Лисенка. Львів: Сполом, 2003.
7. Струве Б. Процесс формирования виол и скрипок. М., 1959.
8. Сумарокова В. Київська струнно-смичкова школа в контексті європейського виконавського мистецтва (віолончель, контрабас). // Музичне виконавство. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1999. Вип. 1. С. 38 – 52.
9. Сумарокова В. Б.В.Сойка – засновник сучасної контрабасової школи України. // Музичне виконавство. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1999. Вип. 2. С. 144 - 156.
46. Сумарокова В.Г. Контрабасовое искусство украинских композиторов в контексте реалий струнно-смычковой музыки конца XX века.// Проблемы сучасного мистецтва і культури. Харків, 1999. С. 171 – 184.
47. Сумарокова В. Історичні типи виолончельного виконавства в Україні. // Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.– Тернопіль, 1999. № 2 (3). С. 84 – 89.
48. Сумарокова В.Г. Соната-"предчувствие" (об интерпретационных версиях виолончельной сонаты Д.Д.Шостаковича). – Зб. наукових праць Харківського інституту мистецтв ім.І.П. Котляревського // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти.– Харків, 1999. Вип. 4. С. 142 – 152.
49. Сумарокова В.Г. Виолончельное исполнительство Киева в диалоге творческих индивидуальностей. // Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник ОДК ім. А.В. Нежданової. Одеса, 2000. Вип. 1. С. 378 – 388.
50. Сумарокова В. Особливості стилю виолончельної музики А.Штогаренка.// Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка: Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль, 2000. № 1 (4). С. 38 – 44.
51. Сумарокова В. Соната-метафора (до проблеми інтерпретації Віолончельної сонати А. Шнітке). // Музикознавство: з XX у XXI століття. К.: Науковий вісник НМАУ, 2000. Вип. 7. С. 138 – 150.
52. Сумарокова В. "Попереджуваче" навчання (про роль особистості в процесі трансформації дидактичної музичної системи). // Музичне виконавство. Кн. 5. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. Вип. 8. С. 44 – 57.
53. Сумарокова В. Віолончельна музика А. Шнітке у дзеркалі стилістичних пошуків XX сторіччя. // Українське музикознавство. К., 2000. Вип. 29. С. 218 – 226.
54. Сумарокова В. Концерт для виолончелі з оркестром М. Скорика як об'єкт інтерпретації. // Мирослав Скорик. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. Вип. 10. С. 101 – 107.

55. Сумарокова В. В.С. Червов – виконавець і педагог (до питання про становлення української віолончельної школи). // Музичне виконавство. Кн. 6. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. Вип. 14. С. 77 - 87.
56. Сумарокова В.Г. Музыка для виолончели соло как объект изучения и интерпретации. // Проблемы сучасного мистецтва і культури. Харків: Книж. видавн. "Каравела", 2000. С. 223 – 232.
57. Сумарокова В.Г. Виолончельная музыка Ю.Я.Ищенко (к проблеме творческого диалога: композитор – исполнитель).// Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. – Харків: Каравела, 2000. Вип. 5. С. 135 – 146.
58. Сумарокова В. Народне струнно-смичкове виконавство в контексті світової музичної культури та особливості слов'янської традиції.// Київське музикознавство. К., 2001. Вип. 6. С. 151 – 164.
59. Сумарокова В. Український віолончельний концерт у контексті світової музичної культури.// Українська тема у світовій культурі. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2001. Вип. 17. С. 338 – 352.
1. Сумарокова В. Регіоналіка як інструмент дослідження особливостей українського віолончельного мистецтва. // Музичне виконавство. Кн. 7. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2001. – Вип. 18. С. 84 – 99.
2. Сумарокова В. Марія Чайковська і Українська віолончельна школа. //Матеріали до українського мистецтвознавства. Зб. наукових праць. К.: НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2002. Вип. 1. С. 90 – 93.
3. Сумарокова В. Рельєфо-фоновість в побудові виконавської форми музикального произведения. // Музичний твір як творчий процес. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2002. Вип. 21. С. 196 – 204.
4. Сумарокова В. Етно-фольклорна традиція струнно-смичкового виконавства в Україні. // Музичне виконавство. Кн. 8. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2002. Вип. 22. С. 16 – 31.
5. Сумарокова В. Музичне виконавство як об'єкт дослідження в українському музикознавстві. // Матеріали до українського мистецтвознавства. Зб. наукових праць. К.: НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2003. Вип. 2. С. 202 – 207.
6. Сумарокова В. Історія й сучасність віолончельного мистецтва (розмови з представниками Київської школи виолончелі). // Музичне виконавство. Кн. 9. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2003. Вип. 26– С. 60 – 81.
7. Сумарокова В. Виконавська школа як об'єкт дослідження: до визначення поняття. // Музичне виконавство. Кн. 10. К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2004. Вип. 40. С. 180-190.
8. Сумарокова В.Г, Білоусова Ю.В., Веселіна О.Ю., Кононова М.В., Ларчіков В.В. Сучасне віолончельне мистецтво: естетика, теорія, практика: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв III – IV рівнів акредитації. Одеса: ВМВ, 2009.
9. Сумарокова В., Полянська Д. Наукова спадщина Юрія Полянського: до питання авторської школи // Виконавське музикознавство: методологія, теорія майстерності, інтерпретаційні аспекти: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. Вип. 91. К., 2010. С. 102 – 115.

10. Сумарокова В. Віолончельне мистецтво в контексті нео- та полістилістики ХХ – початку ХХІ століття: рефлексія і дискурс // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії ' 2010. Вип. 3 (12-13). / Ін-т пробл. сучасн. мист-ва НАМ України / Наук. керівник теми і головн. Наук. ред. І. Д. Безгін. К.: Музична Україна, 2010. С. 178 – 185.
11. Сумарокова В.Г. Віолончельне виконавське мистецтво у контексті нео- та полістилістики ХХ – початку ХХІ ст. // Часопис Національної Музичної Академії України ім. П.І.Чайковського. № 1 (10). К., 2011. С. 40 – 48.
12. Сумарокова В.Г. Патріарх віолончелі // Виконавське музикознавство і педагогіка: історія, теорія, інтерпретаційні аспекти композиторської творчості: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. Вип. 96. К., 2011. С. 55 – 63.
13. Сумарокова В. Віолончельна музика Ю.Я. Іценка: до проблеми творчого діалогу з виконавською школою // Виконавське музикознавство: історія, теорія, практика: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. Вип. 103. К., 2012. С. 151 – 163.
14. Сумарокова В. Історія українського віолончельного та контрабасового мистецтва в контексті європейського виконавства [підручник].. К. : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2014. 200 с.
15. Харьковский институт искусств имени И.П. Котляревского 1917 – 1992. Харьков, 1992.
16. Хентова С. Музыканты о своем искусстве. М.: Сов. Россия, 1967.
17. Щелкановцева Е. Сюиты для виолончели соло И.С. Баха. М.: Музыка, 1997.
18. Ямпольский И. Даниил Шафран. М., 1976.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентація, диспут.

Навчальні ресурси

Лекційні та семінарські заняття проводяться на платформі Zoom. Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, WhatsApp

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	20
2.	Реферат за обраною тематикою	10
3.	Презентація досліджень за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	10
5.	Залік	50

	Всього	100
--	--------	-----

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінки «**відмінно**» заслуговує відповідь студента, який: виявив знання матеріалу – 100%, вивчення всіх першоджерел, повний аналіз теоретичної літератури, високе вміння аналізувати музичні тексти різних епох та стилів.

Оцінки «**добре**» заслуговує відповідь студента, який: виявив знання матеріалу – 70%, достатньо добре вивчення першоджерел, досить повний аналіз теоретичної літератури, досить високе вміння аналізувати музичні тексти різних епох та стилів.

Оцінки «**задовільно**» заслуговує відповідь студента, який: виявив знання матеріалу – 50%, задовільне вивчення першоджерел, частково проаналізована теоретична література, достатнє вміння аналізувати музичні тексти різних епох та стилів.

Оцінки «**незадовільно**» заслуговує відповідь студента, який: не засвоїв матеріал, більшість першоджерел не вивчено, аналіз теоретичної літератури незадовільний, не виявив вміння аналізувати музичні тексти різних епох та стилів.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.